

Estetisk-filosofiska fakulteten, avdelningen för humaniora och genusvetenskap

Ann-Christine Eng

Flanörromanen vid sekel- och millennieskifte

En jämförande studie

The Flâneur Novel at the Turn of the 19th Century
and the Turn of the Millennium 2000

A Comparative Study

Svenska
C-uppsats

Datum/Termin: 2009-05-14
Handledare: Camilla Brudin-Borg
Examinator: Olle Widhe

Johan Klings debutroman *Människor helt utan betydelse* har fått epitetet flanörroman i många artiklar och recensioner. Den är, i likhet med Hjalmar Söderbergs flanörroman *Förvillelser*, hans debutroman. Klings bok utspelar sig vid millennieskiftet, Söderbergs vid sekelskiftet. Detta väckte ett intresse hos mig och de frågor som kom upp var vad som definierar en flanörroman som genre och om det var en tillfällighet att flanörromanen dyker upp igen efter 100 år. En annan fråga som kom upp var vilka skillnaderna och likheterna skulle kunna vara.

Mitt syfte med uppsatsen har därför varit att göra en komparativ uppsats där jag noggrant har läst de båda romanerna. Jag har också gjort en narratologisk jämförelse av de båda texterna. För att få en bra underbyggnad har jag läst in mig på tidigare forskning om flanörromaner och böcker om litteraturanalys. Jag har också tagit del av tidningsartiklar som berör framförallt Klings roman. Denna undersökning visar på att det finns vissa likheter mellan böckerna, men att det är väldigt mycket som skiljer dem åt, dels narratologiskt, dels de samhällen de båda flanörerna verkar i. Det skiljer trots allt 100 år mellan dem.

Undersökningen har lett fram till att millennieflanörens ångestfyllda vandring på stadens gator inte nämnvärt kan jämföras med den levnadsglade och nyfikne sekelskiftesflanören. De ingående miljöbeskrivningar som Söderberg gör är i Klings bok till stor del utbytta mot huvudkaraktärens noggranna beskrivning av de människor han träffar. Deras historia bakåt och vilket slags människor de är idag.

Nyckelord: Flanörroman, stilanalys, sociokulturellt

Sammanfattningí ..2

1. Inledningskapitelí 4.

1.1 Historisk bakgrundí ...6.

2. Tidigare forskningí ..6.

2.1 Flanörmotivetí 7.

2.2 Vad definierar en flanörroman?.....8.

2.3 Hur gestaltas verkligheten ur en flanörs ögon?.....9.

3 Analysí ..12

3.1 Boken

Förvilleserí12

3.2 Boken *Människor helt utan betydelseí ..13*

3.3 Flanörens förutsättningar vid sekelskiftetí ..13

3.4 Flanörens förutsättningar vid millennieskiftetí ..14

3.5 Verkligheten sedd genom sekelskiftesflanörens ögoní í í í í í í í í í í í í í í í ..15

3.6 Verkligheten sedd ur millennieflanörens ögoní ..17

3.7 Varför dyker då epitetet flanörroman upp igen efter 100 år?í í í í í í í í í í í ...19

3.8 Skillnader och likheter mellan flanörerna då och nuí ..19

4 Diskussion í23

Litteraturlistaí26

Johan Kling kom ut med boken *Människor helt utan betydelse* (2009) fick den epitetet *flanörroman* i många recensioner.¹ Bland annat omnämns den i *Kulturnytt* som en elegant liten flanörroman.² Den är i likhet med boken *Förvillelser* (1992) av Hjalmar Söderberg författarens debutroman.³ Klings bok utspelar sig vid millennieskiftet, Söderbergs vid sekelskiftet. Kling har tidigare medverkat i musikgruppen Ratata och 2007 debuterade han som manusförfattare och regissör för långfilmen *Darling*.

Syftet med uppsatsen är därför att undersöka flanörmotivet och dess förändrade funktion under 1900-talet. För att göra detta kommer jag att undersöka Hjalmar Söderbergs *Förvillelser* och Johan Klings *Människor helt utan betydelse*. Uppsatsen har tre övergripande frågeställningar: Hur gestaltas verkligheten ur en flanörs ögon? Är det en tillfällighet att *flanörromanen* dyker upp igen efter hundra år? Om inte, vilka kan i så fall orsakerna vara och vilka skillnader och likheter kan det finnas mellan de båda romanerna, sociokulturellt och narrativt?

Jag kommer i det här arbetet att göra en komparativ litteraturanalys genom att närläsa *Förvillelser* och *Människor helt utan betydelse*, dels för att se vad som definierar flanörromaner som genre men också för att titta på hur verkligheten gestaltas ur en flanörs ögon. Det blir, som forskaren Bo Johansson och läraren Per-Olov Svedner uttrycker det: En förståelse på ett djupare plan, vilket har sin bakgrund i hermeneutiken.⁴ Jag kommer också att göra en narratologisk jämförelse av texterna utifrån boken *Epikanalys* kriterier⁵:

1. Tema
2. Arketyper
3. Intrig
4. Tiden
5. Berättare
6. Fokalisator

¹ Kling, Johan (1962-) *Människor helt utan betydelse* (Smedjebacken, Norstedts förlag 2009).

² Annelie Dufva öKlings eleganta lilla flanörromanö Kulturnytt, 09.02.09 (Hämtad 17.03.09).

³ Söderberg, Hjalmar (1869-1941) *Förvillelser* (Gerdins förlag 1992).

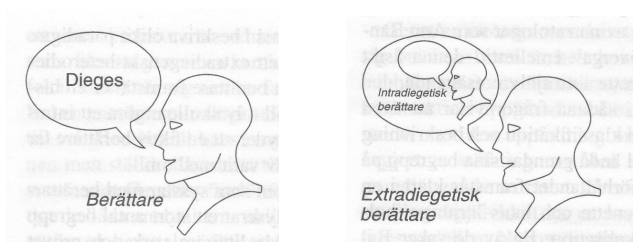
⁴ Johansson, Bo & Svedner, Per-Olov, *Examensarbetet i lärarutbildningen* (X-O Graf Tryckeri AB, 2006) s 64.

⁵ Holmberg, Claes-Göran & Ohlsson, Anders, *Epikanalys* (Lund, Studentlitteratur, 1999).

el att jämföra med Gerald Genettes och Staffan Bergstén
berättande.⁶

Med *tema* menas det berättelsen handlar om på ett djupare plan. Temat avser texten som helhet. *Arketypiska gestalter* kan vara till exempel den skrytsamme, lantisen eller skurken i berättelsen. När man läser en text konstrueras också en väg genom handlingen. Det blir ett mönster som växer fram. Detta mönster kallas *intrig* och det hjälper oss i tolkningsarbetet. *Tiden* i en roman kan tolkas på många olika sätt. Här tittar jag dock på den tid som förflyter i historien, mellan den första och sista händelsen som sker i en kronologisk ordning, dvs. den berättade tiden.⁷ Enligt Genette har alla berättelser en *berättare*, vilken kan visa sig på olika sätt i texten. Enligt Holmberg och Ohlsson är det viktigt att se på om berättaren själv är delaktig eller inte i texten, det vill säga om berättaren är extradiegetisk eller intradiegetisk.⁸ Gerald Genette beskriver detta som berättelsens *modus*. Med *modus* menas den tillgänglighet man får till karaktärerna. Genette förklarar berättelsens modus på följande sätt:

Genette skiljer på berättaren som en karaktär *i* berättelsen, där författaren kan välja vilken av karaktärerna som ska berätta. Antingen kan det vara huvudkaraktären eller en karaktär som har mindre betydande roll, som när berättaren står *utanför* berättelsen och berättar om det som sker som en observatör.⁹ Han menar att det som blir mest effektivt i en berättelse är när författaren lägger berättandet på en tredjepersons berättare, detta gör att författaren blir helt frånvarande.¹⁰ I boken *Litteraturvetenskap* förklaras detta med följande bilder¹¹:

⁶ Genette, Gerald, *Narrative Discourse An Essay in Method* (New York, Cornell University Press, 1980) Staffan Bergstén (red) *Litteraturvetenskap* ó en inledning (Lund, Studentlitteratur, 2002).

⁷ Holmberg & Olsson s. 94.

⁸ Ibid. s. 73.

⁹ Genette s. 186.

¹⁰ Ibid., s. 186.

¹¹ Bergstén s. 183.

Vad gäller *fokaliseringen* i en historia kan man ställa sig frågan: Vem ser? Man skiljer här på extern och intern fokalisering.¹² Det vill säga extern om den som ser är utanför berättelsen, intern om fokaliseringen är riktigt nära en karaktär i berättelsen.¹³ Stilanalysen kommer här att presenteras i löpande text.

1.1 Historisk bakgrund - flanörmotivet

Flanörmotivet är något som kan härledas ända till antikens dagar. Horatius var en av dem som fann sig väl tillrätta i stadens vimmel. I sina satirer beskriver han stadens trängsel och hur han där kände sig fri och avslappnad.¹⁴ Senare, under 1700-talet, kom reseskildringar att få en stor betydelse för utvecklingen av flanörromanen. En del skildringar kom från dem som åkte med postdiligenser och liknande kurirer efter vägarna. Andra, som inte hade de pengar som erfordrades, fick ta sig fram till fots. En av dessa vandrare var Rousseau. Hans och många andras reseskildringar blev till litteratur som såldes i stora upplagor. Under 1800-talet kom då dessa skildringar att utvecklas till *flanörromaner*. I dessa är det dock städernas gatuliv och händelser som beskrivs ur en stadsbos perspektiv.¹⁵ I Sverige utvecklades *flanörromanen* samtidigt som landet fick ett ekonomiskt uppsving vid slutet av 1800-talet.¹⁶

2. Tidigare forskning

Framställningen refererar till tidigare undersökningar och omdömen av framförallt Bure Holmbäck och boken *Den mångsidige Stockholmsflanören*, red.¹⁷ Böcker som *Svenska författare genom tiderna* och Nils-Åke Sjöstedts avhandling *Sören Kierkegaard och svensk litteratur från Fredrika Bremer till Hjalmar Söderberg*¹⁸ har också kommit till användning. I själva analysen tar jag hjälp av böckerna *Epikanalys*, *Litteraturvetenskap* och till viss del

¹² Holmberg & Olsson s. 85.

¹³ Holmberg & Ohlsson s. 85.

¹⁴ Kjellén, Alf, *Flanören och hans storstadsvärld* (Stockholm, Almqvist och Wiksell 1985) s. 19.

¹⁵ Ibid. s.18.

¹⁶ Ibid. s. 17.

¹⁷ *Den mångsidige Stockholmsflanören, Perspektiv På Hjalmar Söderbergs författarskap*, Söderbergssällskapets skriftserie nr. 9, red. Bure Holmbäck (Höjering 1995).

¹⁸ Edqvist, Sven-Gustav & Söderblom, Inga, *Svenska författare genom tiderna* (Borås, Almqvist & Wiksell). Sjöstedt, Nils-Åke, *Sören Kierkegaard och svensk litteratur* (Göteborg, Wettergren & Kerbers förlag 1950).

urse, för att analysera textinnehållet.¹⁹ Jag kommer då som Anders Ohlssons & Claes-Göran Holmbergs *Epikanalys* redogör för. På grund av att det inte finns någon tidigare forskning om Johan Kling och hans författarskap kommer jag att redogöra för artiklar och recensioner som berör boken ur bland annat *Svenska Dagbladet* och *Dagens Nyheter*, samt från radio och TV. Flanörromanen som genre kommer att diskuteras utifrån Per Ledins forskningsöversikt *Genrebegreppet*.²⁰

2.1 Flanörmotivet

Inom Söderbergforskningen är det främst Söderbergsällskapets Bure Holmbäck och Alf Kjellén som har forskat om detta. Kjellén menar att denna romanform har en lång historia bakom sig.²¹ I tidigare forskning om *flanörromaner*, i det här fallet Alf Kjelléns avhandling *Flanören och hans storstadsvärld*, är det främst de händelser som föregått flanörromanens uppkomst som tyngdpunkten ligger vid. Det rör sig om dess utveckling från antiken fram till sekelskiftet 1800-1900. I boken *Den mångsidige Stockholmsflanören* läggs mer tyngd vid individen vid sekelskiftet och hans liv som ett övandringsdrama.²² Flanörens roll i romanerna vid denna tid, kan sättas i samband med både ekonomisk och social utveckling men att romanformen är viktig också ur ett kulturhistoriskt och konsthistoriskt perspektiv.²³ Detta menar även författarna till *Den mångsidige Stockholmsflanören*. De pekar då främst på Söderbergs roman *Förvillelser* och dess detaljerade miljöbeskrivningar.²⁴ Flanören kan vid sekelskiftet sägas vara den nya tidens hjälte, där han driver omkring på stadens gator och inte har någon annan målsättning med tillvaron än att leva livet så angenämt som det bara går.²⁵

Mot mitten av 1900-talet försvann flanören från den litterära arenan, vilket ledde till debatt om vad detta berodde på. Sten Selander skrev i en artikel 1932 i *Dagens Nyheter* att de gator, som flanören kunde gå på, nu var ersatta av trafikleder. Han menade att staden expanderade så fort och allt blev mekaniserat, denna stressade miljö passade därför inte en flanör.²⁶ Detta

¹⁹ Holmberg & Ohlsson, Genette.

²⁰ Ledin Per, *Genrebegreppet- en forskningsöversikt* <http://www.uio.no/studier/emner/uv/ils/NDID40> (Hämtad 05.06.09).

²¹ Kjellén s. 7.

²² Nordberg, Carl-Erik, *Var finns en varaktig stad? Den mångsidige Stockholmsflanören*, s 13.

²³ Kjellén s. 7.

²⁴ Nordberg s. 15.

²⁵ Edqvist & Söderblom s.181.

²⁶ Kjellén s.7.

2.2 Vad definierar en flanörroman?

Att vara en flanör kan man säga var en trend, som växte sig stark vid sekelskiftet. Flanören vandrade på Stockholms gator, och det kostade naturligtvis en del att vara flanör.²⁷ Detta kan man bland annat se i *Förvillelser*, när flanören Tomas Weber blir förtjust i expediten i handskaffären. Efter att ha köpt ett par handskar och gått därifrån, ångrar han sig och går dit och köper ett par till, bara för att få träffa henne igen.²⁸

De människor som beskrevs var ofta mer eller mindre bohemiska. Ofta var det skådespelare, författare och operasångare som levandegjordes i böckerna. Men många ämbetsmän med god tillgång på pengar utgjorde också en stor del av flanörernas skara.²⁹ De här människorna (oftast männen) rörde sig i storstadens vimmel. De besökte barer, caféer och inneställen. Edqvist och Söderblom menar att det som är typiskt för en flanörroman är att de påhittade personerna i böckerna träffar på verkliga människor när de går på gatorna. Det kunde vara allt från kungen och hans följe till kända författare.³⁰ Karakteristiskt är att flanörerna oftast levde på sin familj eller av lånade pengar. De levde i visshet om att de skulle få ärva stora summor en dag.³¹

Något annat som är utmärkande för en flanörroman är att den innehåller många lokalangivelser. För den som är väl bekant med Stockholms gator ger dessa beskrivningar av adresser ytterligare en dimension till läsandet, men för andra som är mer obekanta med miljön kan det vara svårt att förstå.³² Nils-Åke Sjöstedt kallar *flanörromanen* för ömiljöromanö i det att kravet på orsak och verkan inte är så framträdande, det är istället omgivningarna och beskrivningen av dessa som är i fokus.³³ Här menar Bure Holmbäck att flanörromaner och då i synnerhet Söderbergs *Förvillelser* kan liknas vid både Homeros och James Joyces verk på så sätt att det är ett vandringsdrama.³⁴ Klings roman som fått epitetet *flanörroman* i medierna kan, om man tittar på den utifrån ett genreperspektiv, faktiskt vara det. Per Ledin menar att en

²⁷ Kjellén s. 16.

²⁸ Söderberg s. 18.

²⁹ Kjellén s.16.

³⁰ Edqvist & Söderblom s 180.

³¹ Holmbäck, Bure, *Geografen i Förvillelser* s. 109.

³² Ibid. s. 96.

³³ Sjöstedt s. 370.

³⁴ Holmbäck s. 97.

en har öfamiljelikhetö med andra texter.³⁵ Han menar
: har sin grund i det sociokulturella sammanhanget.³⁶

Om man utgår från Ledins definition av en genre, att texter är öen del av en social process
med ett visst målö kan man säga att de båda böckerna tillhör samma genre.³⁷

2.3 Hur gestaltas verkligheten ur en flanörs ögon?

Flanören är inriktad på det som händer på ytan i människors liv. En flanör iakttar allt som
händer i parker, på bänkar, i affärer och på torg. Flanören skapar på det här sättet en rörelse
som också driver berättelsen framåt.³⁸ Kjellén säger att verkligheten ur en flanörs ögon kan
beskrivas som en kulissvärld. Det är också som ett slags flykt från en trist vardag, där de
känner sig som ökuggar i utvecklingsmaskinerietö. I stället söker de det vackra och det
stilfulla i deras närmaste omgivning.³⁹ Flanörens betraktelser är oftast präglade av dennes
egna, personliga uppfattning om hur naturen ser ut.⁴⁰

I P1: s *Kulturnytt* menar man att boken *Människor helt utan betydelse* är en
ösekelslutsroman för vår egen tidö.⁴¹ Sekelskiftet stod för ett ekonomiskt uppsving liksom
millennieskiftet, när man efter en svår tid börjar ana bättre tider, då exklusiva butiker och
design blir viktiga för människor med pengar.⁴² Detta kan förefalla riktigt då det i både
Söderbergs och Klings bok finns berättat, detaljer om kläder och attiraljer som kan anses vara
viktiga.

I *Kulturnyts* recension menar man att Klings flanörroman har många likheter med
Söderbergs författarskap på det viset att båda på ett elegant sätt beskriver sin omgivning. Det
är både snyggt och stämningsfyllt. De menar att Hjalmar Söderberg skulle ha kunnat känna
igen sig i Klings bok.⁴³ Detta skriver också *Svenska Dagbladet*, där de pekar på att det är
staden Stockholm som på många sätt har huvudrollen även i Klings bok.⁴⁴ Detta anser jag inte

³⁵ Ledin s.15.

³⁶ Ibid. s.10

³⁷ Ledin s.15

³⁸ Holmbäck s. 101.

³⁹ Kjellén s.79.

⁴⁰ Ibid. s. 215.

⁴¹ Anneli Dufva, öKlings eleganta lilla flanörromanö *Kulturnytt* 090209 (Hämtad 17.3.2009).

⁴² Annina Rabe, öAllvarlig roman om ironisk epokö *Svenska Dagbladet* 090209 (Hämtad 17.3.2009).

⁴³ Anneli Dufva, öKlings eleganta lilla flanörromanö *Kulturnytt* 090209 (Hämtad 17.3.2009).

⁴⁴ Annina Rabe, öAllvarlig roman om ironisk epokö *Svenska Dagbladet* 090209 (Hämtad 17.3.2009).

ande, då det i Klings bok läggs mer fokus på
i tiden, dels i romanens nutid.

Carl-Erik Nordberg beskriver Tomas Weber som en karaktär som är styrd av ödets makter.⁴⁵ Detta kan man säga stämmer även med Klings huvudkaraktär, han dras med och ändrar riktning utifrån vad som händer och sker omkring honom.

Förvillelser var när den kom ut en sensation. Aldrig någonsin hade en författare skrivit om relationer på detta vis förut. Många ansåg den till och med vara det mest okyska som någonsin publicerats.⁴⁶ Att ta dagen som den kommer så som en flanör gjorde vid sekelskiftet var för många både provocerande och omoraliskt.⁴⁷

Carl-Erik Nordberg beskriver flanören som att han överkar fjärrstyrd av ödets makter.⁴⁸ Flanörromanen handlar också mycket om flanerarens vilshenhet och drömmande attityd till omvärlden.⁴⁹ Flanören vid den här tiden är sorglös och tar för sig av livets goda utan större betänkligheter.⁵⁰

Detta att jämföra med den bild Crister Enander på tidningen *Kulturen* ger av *Människor helt utan betydelse*. Här beskrivs flanören som en osäker och skyddslös människa. Huvudpersonen saknar helt självförtroende och hans tankar är både destruktiva och oengagerade.⁵¹ Annina Rabe på *Svenska Dagbladet* säger att Klings huvudkaraktär är både öjagsvag och självutplånande.⁵²

Verkligheten ur sekelskiftesflanörens ögon kan man säga har ett skimmer över sig. Den unge Weber är gladlynt och ser framåt mot de äventyr som väntar om hörnet.⁵³ Kjellén menar att den stora skalan flanörer bestod av ämbetsmän som visste att de skulle få ärva pengar så småningom.⁵⁴ Den blomstrande kapitalismen var en bra grogrund för den glade flanören.⁵⁵ De kunde då konsumera mycket på nöjen och också ägna sig åt ett behagligt dagdrivarliv.⁵⁶ Kjellén menar också att det hörde till tidens mode att vara en flanör, det kunde dock inte ha

⁴⁵ Nordberg, s. 13.

⁴⁶ Lönnroth Lars & Delblanc Sven: *Den Svenska Litteraturen, Genombrottstiden* (Köping, Albert Bonniers förlag, 1999) s. 411.

⁴⁷ Edqvist & Söderblom s. 181.

⁴⁸ Nordberg s. 13.

⁴⁹ Ibid. s. 13.

⁵⁰ Ibid. s. 13.

⁵¹ Crister Enander, öEn roman om en människa man tycker synd omö Tidningen *Kulturen* 090209 (Hämtad 17.3.2009)

⁵² Annina Rabe öAllvarlig roman om ironisk epokö *Svenska Dagbladet* 090209 (Hämtad 17.3.2009)

⁵³ Nordberg s. 13.

⁵⁴ Kjellén s. 15.

⁵⁵ Ibid. s. 15.

⁵⁶ Ibid. s. 15.

att flanera: Bara 22 000 hushåll av fyra och en halv
0 000 kronor eller mer om året vid den här tiden.⁵⁷

Hur ser då millennieflanörens verklighet ut? Enligt Jonas Thente på *Dagens Nyheter* är denne flanör en öslagen man ó tyst och tafatt, obekvämd med sig själv och sin omgivning.⁵⁸ Crister Enander på tidningen *Kulturen* säger att det är en mycket utlämnad människa det handlar om. Han har inte alls det självförtroende som skulle behövas i den medievärld han befinner sig i.⁵⁹ Tvärt emot Tomas Weber känner han inte att han passar in i de miljöer han verkar i.⁶⁰

Varför kommer en flanörroman igen efter 100 år? I den mån den nu är en sådan. Daniel Erlandsson på *Östgöta korrespondenten* menar att Johan Kling verkar ha sneplat på flanörromaner från sekelskiftet men missat det som är karakteristiskt för en sådan, nämligen flanörromanens bärande konflikt.⁶¹ Björn Gunnarsson på *Hallandsposten* menar att denna romanfigur är mer släkt med Kafkas rollkaraktärer än med Söderbergs. Detta för att han upplever sig själv som helt maktlös och utsatt för stark press från sin omgivning.⁶² Tidningen *Kulturen* menar att anledningen till Magnus flanerande kan ligga i att han inte passar in i detta hårda och ogästvänliga samhälle som är vårt. Därför blir han en dagdrivare.⁶³ På *Kulturnytt* däremot säger man att detta är en klassisk flanörroman, bara att här är det en öloserö som rör sig ute i en glamourös medievärld. De menar vidare att på grund av hans planlösa promenader mellan kaféer och olika ineställen är boken en flanörroman.⁶⁴ På *Vasabladet* däremot anser man att denna bok är mer av en uppgörelse med den ytlighet som råder i vårt samhälle av idag.⁶⁵

Det som skiljer de båda böckerna åt är de båda karaktärernas personlighet men också deras förutsättningar. Enligt Carl-Erik Nordberg var sekelskiftesflanören en bekymmerslös dandy som tack vare bra ekonomiska förutsättningar kunde driva runt på stadens gator, medan

⁵⁷ Ibid. s. 16.

⁵⁸ Jonas Thente, öVackert och ömsintö *Dagens Nyheter* 090209 (Hämtad 17.3.2009)

⁵⁹ Crister Enander, öEn roman om en människa man tycker synd omö Tidningen *Kulturen* 090209 (Hämtad 17.3.2009)

⁶⁰ Crister Enander, öEn roman om en människa man tycker synd omö Tidningen *Kulturen* 090209 (Hämtad 17.3.2009)

⁶¹ Daniel Erlandsson, öUtan stoff förlorar Kling matchen mot Söderbergö *Östgöta korrespondenten*, 090210 (Hämtad 17.3.2009)

⁶² Björn Gunnarsson, öJohan Kling briljerar i debutromanö *Hallandsposten* 17.3.2009

⁶³ Crister Enander, öEn roman om en människa man tycker synd omö Tidningen *Kulturen* 090209 (Hämtad 17.3.2009)

⁶⁴ Anneli Dufva, öKlings eleganta lilla flanörromanö *Kulturnytt* 090209 (Hämtad 17.3.2009)

⁶⁵ Peter Ehrström, öMänniskor med betydelseö *Vasabladet* 090309 (Hämtad 17.3.2009)

de förutsättningarna.⁶⁶ Han får under sin vandring nej till ett manus han lämnat in som förslag, så egentligen har han inte alls råd att äta och dricka ute på restauranger och pubar.⁶⁷

3. Analys

3.1 *Boken Förvillelser*

Hjalmar Söderberg kallade själv sin roman för ömiljöromanö. Han menade att det var staden Stockholm som hade själva huvudrollen i boken.⁶⁸ I och med denna bok kom det en helt ny stil in på den litterära arenan. Det var en protest mot tidens höga ideal och moral inom litteraturen.⁶⁹

Boken *Förvillelser* handlar om en ung man, Tomas Weber, vid sekelskiftet 1800-1900. Händelserna i boken utspelas mellan juni och december detta år. Han bor i Stockholm och har precis tagit examen. Han är glad över detta och tillbringar mycken tid med att flanera på Stockholms gator och torg tillsammans med sina vänner. De besöker caféer och restauranger, men att leva på detta sätt kostar naturligtvis mycket pengar. Han får så småningom problem med sin ekonomi och han hamnar i trångmål på olika sätt, inte bara vad det gäller pengar. Hans relationer till kvinnor är komplicerade. Han är förtjust i en flicka i familjens umgängeskrets; Märta Brehm, samtidigt som han inleder ett förhållande med expediten Ellen i handskaffären.

I *Den Svenska Litteraturen* skriver Lönnroth och Delblanc att Söderbergs *Förvillelser* kommit att gå till historien som en berättelse om ungdomens orolighet och epokens svärmöd.⁷⁰ Olsson och Algulin menar att handlingen i boken inte är det som är viktigast utan det är de stämningar som råder vid sekelskiftet som är det centrala med boken.⁷¹

⁶⁶ Nordberg s. 13, Annina Rabe öAllvarlig roman om ironisk epokö *Svenska Dagbladet* 090209 (Hämtad 17.3.2009)

⁶⁷ Annina Rabe, öAllvarlig roman om ironisk epokö *Svenska Dagbladet* 17.3.2009

⁶⁸ Söderberg s. 9.

⁶⁹ Ibid. s. 9.

⁷⁰ Lönnroth, & Delblanc s. 411.

⁷¹ Olsson, Berndt & Algulin, Ingemar: *Litteraturens Historia i Sverige* (Köping, Norstedts förlag, 1995) s. 354.

Denna roman utspelar sig under en dag, närmare bestämt den 6 juli 1998. Den handlar om en man, Magnus, som är drygt 30 år. Han hankar sig fram inom reklambranschen som frilans. Han har en flickvän som heter Josefine. Vi får här följa honom under en enda dag. Han flanerar på Stockholms gator där han möter olika bekanta. Under det att dagen framskrider blir han mer och mer osäker på sig själv. Han får inte fler uppdrag på reklambyrån, han tvivlar mer och mer på kärleken och på relationen till flickvännen Josefine.

3.3 Flanörens förutsättningar vid sekelskiftet

Söderbergs roman kan man säga anger stilen direkt på första sidan i boken, när den unge flanören Weber kommer ut från en butik på Arsenalsgatan: öHan är klädd i mörkblå vårrock och röda handskar. Handskarna voro alldeles nya, han hade just köpt dem i butiken.⁷² Man förstår genast att det handlar om en man med en högre ställning i samhället. Det första man som läsare får veta är också att han precis tagit examen, en medikofil. Att hans far är professor är också något som ganska omgående presenteras.⁷³ Det märks väl, att historien utspelar sig i en tid när många började få det bättre ekonomiskt. Det finns förutsättningar för att kunna äta på restauranger och att slinka in på pubar och nattklubbar när andan faller på.

Temat i boken som helhet kan man säga är den konflikt Tomas Weber känner mellan längtan efter frihet och att få råda sig själv och den anpassning efter sociala regler och normer som samhälle och familj ställt upp för honom. Han pendlar mellan en livsbejakande hållning och en längtan till döden, när det går honom emot.⁷⁴

Den sorglösa sidan av honom visar sig i de relationer han har till dels Märta Brehm, dels till Ellen, flickan i handskaffären. Han träffar Ellen så länge det roar honom, när han tröttnat lämnar han henne utan ett ord. Samma sak sker när Märta blir gravid; då drar han sig undan och tar inte ansvar för situationen. Hans sorglösa inställning till pengar är ytterligare ett bevis för hans bekymmersfria attityd till livet. Han lånar pengar av alla han känner, utan att betala tillbaka. Han till och med använder sig av falska referenter när han lånar pengar hos en tegelhandlare, allt för att kunna röra sig ute i nöjeslivet. Tomas Weber kan man säga är lite av

⁷² Söderberg s. 15.

⁷³ Söderberg s. 15.

⁷⁴ Holmberg & Ohlsson s. 36.

3.4 Flanörens förutsättningar vid millennieskiftet

Klings roman ger oss från första sidan en känsla av osäkerhet, och man väntar sig hela tiden att det ska hända någonting mer än det som sker. I berättelsen kommer man så att säga direkt in medias res när Magnus, som huvudpersonen heter, går på stadens gator och funderar på varför hans flickvän Josefine satt och pratade med en annan kille på ett fik i vintras. När han då gick fram till dem, försökte han ge henne en kyss på munnen. Hon vände då bort sig så att kyssen hamnade på kinden istället. Han säger för sig själv att det var en tillfällighet, ändå kan han inte låta bli att tänka på det.⁷⁶ Här får man, tvärtemot Söderbergs bok, en känsla av att huvudpersonen är en man som inte riktigt tar för sig i tillvaron, som är försiktig och inte talar om vad han vill. Medan Tomas Weber tar för sig vad det gäller kvinnor, är Magnus mer undfallande och väntar på att flickvännen ska ta initiativ.

Temat i boken som helhet kan man säga är huvudpersonens brist på självförtroende. Han brottas med tanken att förlora sin flickvän och kampen för att övaraö någon i den hårda mediebranschen. Hans osäkerhet inför allt och alla är något som är centralt igenom hela berättelsen, allt från om han ska våga ringa till flickvännen till att han inte vågar säga att han inte har råd att följa med en vän ut och äta på restaurang. Magnusfamilj nämns aldrig i denna berättelse, de verkar inte finnas där för honom. Han lånar istället pengar av bekanta, och låter flickvännen bjuda honom, när de går ut. Han säger sig skämmas för det, ändå låter han sig bjudas av henne.

Magnus har egentligen inte några traditionella arketyperiska drag. Han utmärker sig inte särskilt mycket och han är en ganska slätstruken figur, absolut ingen dandy såsom Tomas Weber är. Kontakterna med andra människor är ytliga, många fladdrar bara förbi som skuggfigurer. Kanske får man lätt en känsla av att inte betyda något för andra då? Ingen har tydliga mål eller framtidsplaner. Flanören vid millennieskiftet har inte heller samma förutsättningar som sekelskiftets flanör, vad gäller möjligheter till pengar eller till att få flickor på fall.

⁷⁵ Holmberg & Ohlsson s. 54.

⁷⁶ Kling s. 7.

I *Förvillelser* finns ingen helt uttalad konflikt eller stegring av denna i berättelsen. Det är en mer lågmäld version av intrigkonstruktion som vi ser i *Förvillelser*. Hjalmar Söderberg själv skrev i sitt manuskript till boken öatt den skulle följa schemat; progressus-culmen-regressusö (framåtskridande, vändning, återgång).⁷⁷ Istället är långa partier i boken ett beskrivande av allt som händer och sker omkring Tomas Weber.⁷⁸ Man ser detta genomgående i texten, allt han ser på sina promenader porträtteras eller avbildas så att det nästan är som att författaren målar fram texten med sin penna:

Gatstenarna brände under fotsulorna, och husens väggar glödde vita som aska. Staden låg i sommarvala, domnad av hettan under en egyptisk himmel. Människorna förbannade solen och smögo sig framåt i skuggan varhelst en mörk strimma stod att få, tätt under murarna och djupt inne i alléernas skymning.⁷⁹

Berättaren konstaterar bara hela tiden vad som händer runtomkring Tomas Weber. Det som sker, det sker. Karaktären Tomas Weber närmast våldför sig på sin blivande fästmö, men efter att han gått därifrån visar han inte mycket ånger. Han ställer sig frågan: öKunde han göra det ogjortí .?ö Men när han konstaterat, att det inte är möjligt, släpper han tanken och går vidare.⁸⁰

I boken *Förvillelser* är händelserna berättade i en kronologisk ordning. Handlingen utspelar sig mellan april och september. Huvudrollen innehas av en medicine studerande, Tomas Weber. Holmberg och Olsson menar att läkare och läkarstuderande var roller som var på modet i böcker vid sekelskiftet.⁸¹ De säger att läkaren användes som ett redskap för att genomskåda det som skedde i samhället.⁸² I den här romanen stämmer inte detta riktigt, Tomas Weber är inte en person som kritiskt granskar det som sker omkring honom. Han konstaterar bara att det sker. Det kan följande stycke vara exempel på:

⁷⁷ Holmberg & Ohlsson s. 111.

⁷⁸ Holmberg & Ohlsson s. 26.

⁷⁹ Söderberg s. 51.

⁸⁰ Söderberg s. 50.

⁸¹ Holmberg & Ohlsson s. 115.

⁸² Ibid. s. 115.

ttvandrerska och följde henne
an. Hon var stor och fet och
gjorde ett redbart, men väl manhaftigt intryck; man såg
genast att hon icke förstod skämt. Sedan inlednings-
replikerna växlats, hade de ingenting vidare att säga varandra.
Tomas sneglade på henne, då och då med en skygg blick.
Plötsligt gjorde han en tvär vändning kring ett hörn och stack
av som en pil nedåt en sidogata.⁸³

Han möter människor som går ut och in i hans liv som staffagefigurer. De har bara tillfälliga roller under tidens gång.

I denna roman är det hans flanerande på gator och torg som blir själva motorn i berättelsen, det driver tiden och händelserna framåt. Varvat med de upplevelser och de dialoger han har med andra människor, är det miljöerna och det flanören ser som blir en kuliss framför vilken händelserna utspelar sig. Detta kan följande stycke vara ett exempel på:

Tomas stod kvar ett ögonblick och betraktade Vasagatans egendomliga fondtapet med engelska kyrkan, en liten konstfärdigt arbetad leksakskyrka av blekröd sandsten. Tätt bakom kyrkan reser sig ett jättestort brandgult hus med blå rullgardiner ó och randat liksom i samma plan av sex mörka smala popplar. Det hela liknar en vävnad utan perspektiv, en flat kuliss, uppställd på lek tvärs över gatan.⁸⁴

I berättelsen finns den extradiegetiska allvetande berättaren, eller som Genette beskriver det; en observatör.⁸⁵ Berättaren deltar inte i händelseförloppet utan befinner sig utanför den fiktiva världen och talar om den.⁸⁶ Denna utanförstående allvetande berättare beskriver huvudpersonen i början av boken:

Tomas Weber hade ett öppet ansikte med blå ögon och ljusbrunt, bakåtstruket hår. Den rätt stora och likväl fint skurna munnen uttryckte ett kraftigt begär att taga för sig av vad livet kunde bjuda. Han var spensligt byggd och något under medellängd.⁸⁷

⁸³ Söderberg s. 25.

⁸⁴ Söderberg s. 18.

⁸⁵ Genette s. 186.

⁸⁶ Holmberg, Ohlsson s. 84.

⁸⁷ Söderberg s. 16.

extern. Den som ser allting, beskriver det som från en
reda på hur huvudpersonen ser ut, hur han är klädd, ålder
och titel. Senare i boken finns det stycken där Tomas tänker mycket på sin flickvän, hur hon
ser ut och hur deras framtid skulle kunna te sig. Detta blir då en intern fokalisering.⁸⁸

3.6 Verkligheten sedd genom millennieflanörens ögon

Klings bok är även den berättad i en kronologisk ordning. Här utspelar sig allt under en enda dag; 6 juli, 1998. Intrigen i Klings bok är precis som Söderbergs mer nedtonad. Den följer inte den klassiska indelningen. Boken har ingen kulmen i dess rätta bemärkelse, det blir ingen konflikt eller upptrappning. Därför finns det heller inget regressus, bokens slut rinner bokstavligen ut i sanden.⁸⁹ Magnus vet fortfarande inte om Josefine tycker om honom, han vågar inte fråga och hon säger ingenting. Han har heller inte lyckats få några besked om arbete eller hur han ska få pengar. Slutet är därför öppet och de frågor man som läsare har omkring hans person förblir obesvarade.⁹⁰

Tvärtemot Tomas Weber grubblar Magnus mycket över varför allt har kommit att bli som det blivit. När han träffar sin gamla skolkamrat som numera äger den reklambyrå han gjort ett jobb åt, tänker han:

Han har ordnat det bra för sig i livet, Joakim.
Det avundas jag honom. Det är konstigt egentligen,
för när vi gick i skolan spelade han på något sätt
alltid andra fiolen. Han var ju den minst begåvade
av oss, verkade det som. Vi andra gjorde alltid
saker som fick uppmärksamhet. För min egen
del trodde jag att jag skulle gå en stor framtid
till mötes.⁹¹

De människor Magnus möter är därför inte staffagefigurer på samma sätt som de är för Tomas Weber. Man får verkligen veta mycket om dem, hur han tycker att han blivit bemött av dem och hur de är som personer. Han tänker ofta tillbaka på det som hänt tidigare i hans liv och historien bakom de människor han möter.

⁸⁸ Söderberg s. 20, Holmberg & Ohlsson, s.83.

⁸⁹ Holmberg & Ohlsson s. 111.

⁹⁰ Kling s. 164.

⁹¹ Kling, s. 23.

han är begåvad och känner att han har mycket att ge, arbete eller kärlek. Han är 32 år men har aldrig haft en fast inkomst. Hans flickvän vill fortfarande inte flytta ihop med honom. Hans framtid ter sig därför mycket oviss.

Om det vid sekelskiftet var läkaren som var på modet är det vid millennieskiftet helt klart mediebranschen som är den största trenden. Våldigt många vill arbeta inom detta område och konkurrensen är knivskarp. Om du inte haft ditt namn med i något som sänts på TV, eller varit omnämnd i andra media, är du inget att räkna med.

I Klings bok är det Magnus möten med olika människor, och de dialoger som utspelas mellan honom och dem, som man kan säga för tiden framåt i historien, det är de som är själva motorn. I *Människor utan betydelse* finns det en del miljöbeskrivningar, dock inte så många som i *Förvillelser*, de är inte heller så detaljerade och långa. Ett exempel är, när Magnus sitter på kontoret där han söker arbete och tittar ut:

Utanför fönstren sträckte sig hustaken bort i solen, som en öken. Skorstenarna kastade svarta skuggor över den heta plåten.⁹²

I stället för att särskilt ingående beskriva de miljöer han ser, går han däremot mycket noggrant in på beskrivningarna av de människor han känner och deras bakgrundshistoria. En av många karaktärer han berättar mer ingående om är barndomskamraten Joakim:

Han är precis sig lik, tycker jag, från den där dagen jag mötte honom för första gången på skoltrappan i den där fula jackan.⁹³
Han har alltid varit lite slarvig av sig. Han lånade tusen kronor av mig en gång för länge sedan. Jag fick aldrig tillbaka dem.⁹⁴

I boken är det Magnus själv som berättar historien för oss. Dels gör han återblickar på det förflutna, dels berättar han det som händer här i nuet. Det är därför intradiegetiskt berättat.

⁹² Kling s. 79.

⁹³ Ibid., s. 19.

⁹⁴ Ibid., s. 22.

karaktären i berättelsen som återger det som sker.⁹⁵

tan hela berättelsen intern. Det är Magnus som ser allt som återberättas. Dock blir den extern i de stycken Magnus har dialoger med människor han möter, eller med sin flickvän.⁹⁶

3.7 Varför dyker då epitetet *flanörroman* upp igen efter 100 år?

Flanören vid sekelskiftet försvann mycket på grund av att trafiken tog över gatorna, tempot i samhället ökade också i takt med att man kunde ta sig fram snabbare. Detta passade inte flanören som tog dagen som den kom.⁹⁷ Har då flanören kommit tillbaka? Ja, tack vare all mekanisering som skett och människor därigenom fått mer fritid, kan det delvis stämma. Dock har det ju varit på det viset hela 1900-talet. Detta kan därför inte vara den enda orsaken.

I Klings roman känns det ändå som att flanören Magnus är ute och flanerar helt ofrivilligt. Han är frilans utan några uppdrag. Det som förvånar är att han, trots bristen på pengar, rör sig ute på krogar och barer. Han planerar även för en resa han vill göra tillsammans med Josefine. Samhället vid millennieskiftet har ett system, där man om det kniper kan få hjälp till uppehållet. Så är inte fallet vid sekelskiftet, däremot har denna flanör en trygghet i att familjen finns där för dem. I det ytterligt urbaniserade samhälle som finns vid millennieskiftet är det kanske inte lika självklart med hjälp hemifrån

Ulrika Milles på SVT menar att sekelskiftesflanören var en person som i väntan på livet spatserade på gator och torg, medan millennieflanören, trots att livet pågår för fullt, ändå håller på att missa allt bara för att han är en riktig loser-typ, som inte tar till vara de möjligheter som finns.⁹⁸ För människan vid millennieskiftet finns det många valmöjligheter, tvärt emot de förhållanden som rådde vid sekelskiftet. På det sättet kanske man kan säga att flanören vid millennieskiftet är mer av en dagdrivare än vad flanören var vid sekelskiftet.

3.8 Skillnader och likheter mellan *flanörerna* då och nu- diskussion

Båda böckerna har i media fått epitetet *flanörroman*. Till viss del kan detta stämma, för det är samma miljö, dvs. Stockholm, som de båda huvudkaraktärerna rör sig i. De båda *flanörerna* är ganska unga och ännu inte etablerade i samhället.

⁹⁵ Genette s.186.

⁹⁶ Holmberg & Ohlsson s. 83.

⁹⁷ Kjellén s. 7.

⁹⁸ Ulrika Milles SVT 2 *Kulturnyheter* 090213 (Hämtad 17.3.2009).

en mer av en flanörroman, särskilt om man tittar på
man menar att flanören är en iakttagare som uppmärksamt
ser sig omkring i omgivningen, samtidigt som han njuter fullt ut av tillvaron och av gatulivet.
Tvärtemot alla andra som rusar på i ett raskt tempo tar han dagen som den kommer.
Bakgrunden till detta lugn torde vara att flanören lever i trygg förvisning om att det alltid
finns pengar att hämta när det kniper.⁹⁹ Allt detta stämmer in på Tomas Weber, han
observerar allt som händer omkring honom med ett glatt humör, han bekymrar sig inte
särskilt för om pengarna ska räcka till. Visserligen ställer han till det för sig mot slutet av
boken då han lånar pengar av en tegelhandlare. Detta reder dock upp sig tack vare en rik vän
till hans far.¹⁰⁰

Magnus, flanören i Klings bok, är inte en flanör som direkt njuter av tillvaron. Han är en
mycket osäker person. Han vet inte alls hur han ska vara när han är tillsammans med andra
människor. Han har inga pengar och det finns ingen familj som stöttar honom. Trots sin
dåliga ekonomi går han ändå med när bekanta till honom går på krogen. Han lånar också en
del av sin flickvän för att klara upp saker och ting. De båda huvudkaraktärernas flickvänner
arbetar i affär, den ene i handskaffär, den andre i skoaffär. Båda flanörerna kan väl sägas leva
över sina tillgångar, det som skiljer dem åt är att medan Tomas vet att han kan få hjälp när
det kniper, verkar Magnus inte ha någon att vända sig till, förutom sin flickvän.

I *Förvillelser* läggs mycket vinn om att skildra miljöerna på ett noggrant sätt. Så är inte
fallet i *Människor helt utan betydelse*. Det måleriska sätt att beskriva miljöer på, som finns i
Söderbergs bok, finns inte här. Istället läggs det mer vikt vid att beskriva de människor
Magnus träffar. Både deras historia bakåt i tiden och vad de gör idag beskrivs på ett grundligt
sätt. Bristen på miljöskildringar kan kanske till viss del förklaras av att den moderne flanören
i vissa stycken i boken tar sig fram med hjälp av bil genom staden. Skeendet får då ett
snabbare förlopp än vad det fick vid sekelskiftet där biltrafiken inte kommit igång på allvar
ännu. Beskrivningarna av miljön runtomkring blir också annorlunda. Som till exempel när
Magnus får skjuts av en gammal kollega in till staden:

Vi hade kommit in mot Gärdet och jag kände den
unkna lukten av frityrolja från korvkiosken. Men
det fläktade skönt med den nervevade rutan.¹⁰¹

⁹⁹ Kjellén s. 27.

¹⁰⁰ Söderberg s.102.

¹⁰¹ Kling s. 35.

under en dag, Söderbergs skildring utspelar sig under
a varför Klings bok är mer nedtonad än vad Söderbergs
bok är.¹⁰² En annan förklaring till detta kan vara att Magnus åker bil eller buss i vissa
sekvenser, detta gör att man upplever det som att saker sker snabbare än när Tomas hela tiden
tar sig fram till fots.

Medan Tomas Weber har en examen att falla tillbaka på, står Magnus utan någon officiell
utbildning. Tomas bryr sig heller inte om vad andra tycker om honom och det han gör, medan
Magnus hela tiden oroar sig för vad andra ska tycka och tänka om honom.

En annan sak som skiljer de båda männen åt är deras syn på kvinnan. Medan Tomas
Weber tar för sig vad gäller detta, han träffar två kvinnor samtidigt, går Magnus hela tiden
och väntar på sin flickvän. Han ställer sig frågor som: Tycker hon verkligen om mig? Varför
ringer hon mig inte? Tänk om hon är kär i någon annan? Denna osäkerhet inför både sin
flickvän och andra präglar hela berättelsen. Som läsare blir man frustrerad över hans
tafatthet.

De båda berättelserna framställs på olika sätt. I Söderbergs bok är det en berättare som
står utanför Tomas Weber och berättar vad som händer. Den som berättar har dock inte ett
örnperspektiv på det som händer utan finns mycket nära huvudkaraktären. Bara på enstaka
rader får man insyn i Tomas innersta tankar. I Klings bok är det Magnus som hela tiden
beskriver allt som sker, vi vet hela tiden hans innersta tankar. Enda gången berättaren ställer
sig utanför diegesen är när Magnus återger dialogerna i berättelsen.

En annan sak som skiljer berättelserna åt är att ny teknik kommit in på arenan vid
millennieskiftet. Magnus går hela tiden och tittar på sin mobiltelefon av rädsla för att inte ha
sett om Josefine har ringt. Han är också ute och åker bil i vissa stycken. Vissa
miljöbeskrivningar blir därför annorlunda, som till exempel när en lastbil åker förbi:

Ännu en lastbil svepte förbi. Jag
gungade nästan till av vinddraget,
så nära körde den. Så svängde den
upp på järnvägsbron och försvann.¹⁰³

¹⁰² Se kapitel 3.4

¹⁰³ Kling s. 33.

id sekelskiftet är stadsbussen, den nyttjar Magnus flitigt,

Bussen kom upp på Gustav Adolf torg.
Torget låg öde i solen. Man hade dragit
ner svarta rullgardiner för fönstren på UD
och jag tyckte att det såg ut som om fönstren
var falska, som om huset var en kuliss.¹⁰⁴

Något annat som inte var så vanligt vid sekelskiftet men som Magnus och hans bekanta pratar mycket om är utlandsresor och då i synnerhet charterresor. Det är viktigt för millennieflanören att kunna säga till andra att man nog ska resa till Italien eller Portugal under semestern. Att alltid ha någon resa planerad är viktigt, har man inte det är man inte riktigt inne i gemenskapen. Sekelskiftesflanören däremot ägnade sig åt det kulturella på hemmaplan. Mycket av det man planerar för i *Förvillelser* handlar om att de ska gå på teatern eller operans föreställningar. De kända människor som flanören möter vid sekelskiftet är författare, ämbetsmän och medlemmar av kungahuset. De kända människor millennieflanören stöter på är kända från TV eller radio, antingen som programledare eller som programmakare. Här har det skett en förskjutning över 100 år; från att det vid sekelskiftet var finkulturen som var rådande, är det vid millennieskiftet snarare populärkulturen som gör sig gällande.

I *Förvillelser* finns det associationer till bibeln och kristendomen på olika sätt, som till exempel efter förförelsescenen hemma hos Märta. Efteråt när Tomas har gått hittar den ångerfulle Märta lappar som kallas för öLivets ordö. Hon rullar upp en och läser: öHerren ser dina vägar.ö Tomas går efteråt till en kyrka, där han går in och sätter sig på en bänk ett tag, där han rannsakar sig själv.¹⁰⁵

I boken *Människor helt utan betydelse* är det bara under en lunch med två bekanta som samtalet glider in på existentiella frågor. De två bekanta till Magnus, David och Mikael, börjar diskutera självmord. Mikael säger att öLivet är en gåva, ö medan David menar att om det är en gåva öfår man väl göra vad man vill med den?ö När diskussionen pågått ett tag erinrar sig Magnus en sak:

Nu mindes jag- han var ju kristen på
något sätt. Frikyrklig tror jag. Jag hade

¹⁰⁴ Kling s. 93.

¹⁰⁵ Söderberg s. 50.

I det sekulariserade samhälle millennieflanören lever i är det inte självklart att tänka på synd och skuld gentemot Gud. Däremot var det vardag att göra det vid sekelskiftet. Många, även Tomas Weber, följde sin mamma till kyrkan på söndagar även som en vuxen man.

4. Diskussion

Min uppfattning vad gäller skillnader och likheter mellan de båda böckerna är att det är mer som skiljer dem åt än som förenar dem. *Människor utan betydelse* är en mycket nedtonad berättelse och jag kan hålla med artikelförfattaren på tidningen Östgöta korrespondenten, att Kling har missat en viktig sak i sin berättelse, nämligen culmen, såsom Hjalmar Söderberg själv uttryckte det. Det blir ingen konflikt eller en intrig av något slag, det är helt enkelt mycket slätstruket.¹⁰⁷ Visserligen är boken *Förvillelser*, även den ganska nedtonad, dock anser jag att den uppfyller de kriterier som uppställts för ett vandringsdrama, vilket man inte kan säga om *Människor helt utan betydelse*.¹⁰⁸ Huvudkaraktären Magnus är en mycket osäker och tafatt person, han hejdar sig hela tiden i rörelsen. Kanske bidrar detta till att handlingen inte får den stegring man hela tiden väntar på. Johan Klings bok är skriven med många korta meningar och hans miljöbeskrivningar är heller inte så målande som Söderbergs är. Detta har nog med den nya tiden att göra, den moderne flanören tar sig fram med bil och buss i vissa stycken, vilket inte fanns möjlighet till vid sekelskiftet. Detta gör att det blir mer svepande och snabba iakttagelser.

Det skulle väl trots allt vara konstigt om samhället och de båda flanörernas sätt att leva skulle vara helt lika. Det skiljer ändå 100 år mellan dem; som exempel kan man titta på deras kvinnosyn: Medan Tomas Weber utan vidare skrupler har förhållanden med två kvinnor samtidigt och tar för sig utan att ta några konsekvenser av sitt handlande, väntar Magnus ständigt på sin fästmö, hela tiden orolig för om hon tycker om honom eller inte. Här är det Magnus som är i underläge, vad gäller förhållandet till Josefine.

¹⁰⁶ Kling s. 69.

¹⁰⁷ Daniel Erlandsson, "Utan stoff förlorar Kling matchen mot Söderberg", *Östgöta korrespondenten* 090210 (Hämtad 17.3.2009)

¹⁰⁸ Holmberg & Ohlsson s. 111.

...boken åt är att i den tiden Tomas Weber befinner sig är en sådan. Vid vår tid verkar detta inte lika viktigt, Magnus själv har ingen examen och de han berättar om som arbetar inom mediebranschen verkar alla ha halkat in öpa ett bananskalö. Status har bara den som syns i TV eller hörts i radio, därför blir fallet ganska hårt, när man som Magnus inte längre är intressant på marknaden. Han står då utan någonting, ingen utbildning och ingen fast inkomst.

Karaktären Tomas Weber är pigg och glad som person, hela tiden nyfiken på nya saker. Magnus däremot är håglös och desillusionerad, jag får en känsla av att han är deprimerad. Detta delar han i så fall med många vid tiden för millennieskiftet. Psykisk ohälsa ökade då mycket markant i samhället.¹⁰⁹

Kan man då kalla Klings bok för en flanörroman? Jag tycker den jämförelsen haltar. Visserligen är gatorna och till viss del miljöerna desamma som i Söderbergs och Klings böcker, de utspelar sig båda två i Stockholm, men sedan skiljer de sig åt ganska markant. Medan sekelskiftesflanören lätt i sinnet flanerar på gator och torg är millennieflanören en ångestfylld vandrare utan någon större vilja och ambition i livet. De journalister som i artiklar kallat Klings bok för en flanörroman för vår tid tycker jag har förhastat sig i sina slutsatser. Jag håller med Daniel Erlandsson på *Östgöta* som sa att: "Utan stoff förlorar Kling matchen mot Söderberg." ¹¹⁰ Klings bok kan dock, om man utgår från Ledins tankar om genrebegreppet, ändå tillhöra samma genre som Söderbergs, detta genom att de tillhör samma kulturtradition. Inom dess ramar är trots allt allting föränderligt och dynamiskt.¹¹¹ Arketypisk är han dock inte en flanör, ty om Tomas Weber å ena sidan är en högst levande och spirituell dandy är Magnus å andra sidan mer av en likgiltig och döende sådan.

¹⁰⁹ Uppsatsförfattarens erfarenhet.

¹¹⁰ Daniel Erlandsson, "Utan stoff förlorar Kling matchen mot Söderberg", *Östgöta* 090210 (Hämtad 17.3.2009)

¹¹¹ Ledin s.5.

skap ó en inledning (Lund, Studentlitteratur, 2002)

Den mångsidige Stockholmsflanören, Holmbäck Bure (red) (Höjerings 1995)

Edqvist Sven-Gustav, Söderblom Inga, *Svenska författare genom tiderna* (Borås, Almqvist & Wiksell 1998)

Genette Gerald, *Narrative Discourse An Essay in Method* (New York, Cornell University Press, 1980)

Holmberg Claes-Göran, Ohlsson Anders, *Epikanalys* (Lund, Studentlitteratur, 1999)

Kjellén Alf, *Flanören och hans storstadsvärld* (Stockholm, Almqvist och Wiksell 1985)

Kling Johan *Människor helt utan betydelse* (Smedjebacken, Norstedts förlag 2009)

Den Svenska Litteraturen., Genombrottstiden, red. Lönnroth Lars & Delblanc Sven (Köping, Albert Bonniers förlag, 1999)

Olsson Berndt & Algulin Ingemar *Litteraturens Historia i Sverige*, (Köping, Norstedts förlag, 1995)

Rabe Annina, öAllvarlig roman om ironisk epokö, *Svenska Dagbladet* 17.3.2009

Sjöstedt Nils-Åke, *Sören Kierkegaard och svensk litteratur* (Göteborg, Wettergren & Kerbers förlag 1950)

Söderberg Hjalmar, *Förvillelser* (Gerdins förlag 1992)

Digitala källor

Annelie Dufva öKlings eleganta lilla flanörromanö *Kulturnytt*, 090209

<http://www.sr.se/sida/artikel.aspx?programid=478&artikel=2621770> (Hämtad 17.3.2009)

Peter Ehrström öMänniskor med betydelseö *Vasabladet* 090309

<http://www.vasabladet.fi/story.aspx?storyID=37545> (Hämtad 17.3.2009)

Crister Enander öEn roman om en människa man tycker synd omö *Tidningen Kulturen*

090209 <http://tidningenkulturen.se/content/view/4054/35/> (Hämtad 17.3.2009)

Daniel Erlandsson öUtan stoff förlorar Kling matchen mot Söderbergö

Östgötakorrespondenten 090210

<http://www.corren.se/archive/2009/2/10/k3kdlwysy63920f9.xml> (Hämtad 17.3.2009)

Björn Gunnarsson öJohan Kling briljerar i debutromanö *Hallandsposten* 090209

<http://hallandsposten.se.adp-visitor.sth.basefarm.net/kultur/bocker/1.209473> (Hämtad 17.3.2009)

Your complimentary
use period has ended.
Thank you for using
PDF Complete.

[Click Here to upgrade to
Unlimited Pages and Expanded Features](#)

ingsöversikt

[ls/NDID40](#) (Hämtad 05.06.09)

Ulrika Milles SVT 2, *Kulturnyheterna* 090213 www.svt.se (Hämtad 17.03.09)

Jonas Thente *öMänniskor helt utan betydelse* *Dagens Nyheter* 090317

<http://www.dn.se/dnbok/bokrecensioner/1.794545?rm=print> (Hämtad 17.3.2009)